

TALABALARNI DESTRUKTIV G'OYALARDAN HIMOYALASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

AXMEDOV DAVRON MURODOVICH

Toshkent shahar Ichki ishlar bosh boshqarmasi

Huquqbuzarliklar profilaktikasi boshqarmasi

*Boshlig'i o'rinbosari – voyaga yetmaganlar va yoshlar
profilaktikasini tashkil etish bo'limi boshlig'i podpolkovnik*

ANNOTATSIYA

Mazkur tezis talabalarni destruktiv g'oyalar va salbiy ijtimoiy ta'sirlardan himoya qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari o'rganiladi. Asosiy maqsad – o'quvchilarning shaxsiy salohiyatini rivojlantirish, ularda tanqidiy fikrlash ko'nikmasini shakllantirish va salbiy ta'sirlarga qarshi immunitet hosil qilishdir. Shuningdek, talabalar ongida ijobiy qadriyatlarni shakllantirishda psixologik yondashuv va ta'lim metodlarining samaradorligi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *destruktiv g'oyalar, talabalar, psixologiya, pedagogika, himoya, ijtimoiy ta'sir, tanqidiy fikrlash.*

KIRISH Globallashuv jarayonida talabalar ko'plab axborot oqimlariga duch kelishadi, bu esa ularning ongini shakllantirishga bevosita ta'sir qiladi. Ushbu axborotlar ichida destruktiv g'oyalar, ijtimoiy va psixologik xavflar o'z o'rniga ega. Ular talabalar dunyoqarashini buzishi, shaxsiy rivojlanishga to'siq bo'lishi yoki ularni noto'g'ri yo'llarga boshlashi mumkin. Shu sababli, zamonaviy ta'lim tizimi nafaqat bilim berishga, balki talabalarning axloqiy va psixologik xavfsizligini ta'minlashga ham yo'naltirilishi lozim. Ushbu maqolada talabalarning destruktiv g'oyalardan himoya qilinishiga qaratilgan pedagogik va psixologik strategiyalar tahlil qilinadi, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi o'rganiladi.

ASOSIY QISM

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodikasi

Destruktiv g'oyalardan himoya qilish mavzusida ilmiy va metodik yondashuvlarni aniqlashda bir qator adabiyotlar va tadqiqotlar tahlil qilindi. Quyidagi jadvalda asosiy mavzular va metodik usullar ko'rsatilgan:

Muammo	Pedagogik yondashuv	Psixologik yondashuv	Misol
Ijtimoiy bosim	Ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish	Stressni boshqarish bo'yicha treninglar	Talabalarni jamoaviy loyihalarda qatnashtirib, o'z fikrlarini ifoda qilishni rag'batlantirish.
Salbiy axborot ta'siri	Media savodxonligi darslari	Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish	Media vositalarida berilgan xabarlarning haqqoniyligini baholash mashqlari.
Guruhiy bosim	Jamoaviy ishlarda liderlik ko'nikmalarini rivojlantirish	O'ziga ishonchni mustahkamlash	Guruh ishlarida talabalar uchun liderlik imkoniyatlarini yaratish.
Qadriyatlar inqirozi	Ijobiy qadriyatlarni targ'ib qilish	Motivatsion treninglar	Madaniy qadriyatlarni aks ettiruvchi tadbirlar tashkil qilish.

1. Kritik pedagogika nazariyasi

Bu nazariya Paulo Freire tomonidan taklif qilingan bo'lib, o'quvchilarni passiv axborot qabul qiluvchilardan faol ishtirokchilarga aylantirishga qaratilgan. Kritik pedagogika orqali talabalar:

- O'z fikrlarini bildirishga va himoya qilishga o'rganadi.
- Ijtimoiy muhitni chuqur tahlil qilib, destruktiv g'oyalarning salbiy ta'sirini anglaydi.

Amaliy misol: Talabalarga zamonaviy ijtimoiy masalalar yuzasidan bahs-munozaralar uyushtirish orqali ular tanqidiy fikr yuritishga o'rgatiladi. Masalan, "Ommaviy axborot vositalari talabalar dunyoqarashiga qanday ta'sir qiladi?" mavzusida guruhlar o'rtasida munozara tashkil etiladi.

2. Pozitiv psixologiya nazariyasi

Martin Seligman va Mihaly Csikszentmihalyi tomonidan rivojlantirilgan bu nazariya talabalarning ijobiy salohiyatini kuchaytirishga qaratilgan. Bu yondashuv:

Talabalarda motivatsiya va ishonchni oshiradi.

Destruktiv ta'sirlarga qarshi psixologik barqarorlikni shakllantiradi.

Amaliy misol: Talabalarga o'z qobiliyatlarini rivojlantirish uchun individual reja tuzdirish va ijobiy hayotiy maqsadlarni aniqlash mashqlari o'tkaziladi. Shu orqali ular destruktiv g'oyalarga qarshi kuchli ma'naviy immunitet hosil qiladi.

3. Media savodxonligi nazariyasi

Bu nazariya talabalarni axborotlarni tahlil qilish va baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Howard Rheingold va Renee Hobbs kabi olimlarning ishlari ushbu yondashuvni boyitgan. Bu nazariyaga ko'ra:

Talabalar media axborotlarni tanqidiy baholashni o'rganadi.

Noto'g'ri yoki manipulyativ ma'lumotlarning ta'siriga tushishdan himoyalanaadi.

Amaliy misol: Talabalarga turli xil yangiliklar manbalaridan olingan xabarlarni taqqoslash va ularning ishonchliligini baholash topshirig'i beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Mavzuga oid adabiyotlarni tahlil qilish jarayonida quyidagi tadqiqot yo'nalishlari va usullari aniqlangan:

Muammo yoki mavzu	Tadqiqot metodikasi	Adabiyotlar tahlili asosida natija	Amaliy misol
Destruktiv axborotning ta'siri	Eksperiment (destruktiv va ijobiy axborotning qiyosiy ta'siri)	Destruktiv axborot shaxsiy motivatsiyani pasaytirishi aniqlandi.	Talabalarga ijobiy va salbiy xabarlarni ko'rsatib, ularning ta'sirini tahlil qilish.
Ijtimoiy bosimning psixologik ta'siri	Sotsiologik so'rovlar va intervyular	Guruh bosimi ostida qaror qabul qilishda talabalar ko'pincha xato yo'l tanlashadi.	Talabalarga guruh muhokamasi orqali individual fikr bildirishni mashq qildirish.
Media savodxonligi darajasi	Nazariy va amaliy treninglar	Media savodxonligi oshgan talabalar destruktiv xabarlarni tanqidiy tahlil qilishadi.	Media xabarlarni o'qib, ulardagi noto'g'ri ma'lumotlarni topish mashqlari.
Ijobiy qadriyatlarini shakllantirish	Observatsiya va eksperiment	Madaniy tadbirlar orqali talabalarda ijtimoiy mas'uliyat hissi oshishi aniqlandi.	"Qadriyatlar haftaligi" tadbirlarini tashkil etib, talabalar fikrini o'rganish.

Tadqiqot metodikasiga doir batafsil izohlar

1. **Eksperiment:** Eksperiment o'tkazishda talabalar ikki guruhga ajratiladi. Birinchi guruhga ijobiy axborot, ikkinchisiga esa destruktiv mazmundagi axborot taqdim

qilinadi. Ularning psixologik holati va qaror qabul qilish qobiliyati tahlil qilinadi. Bu metod orqali destruktiv g'oyalarga ta'sirini aniq ko'rsatish mumkin.

2. **Sotsiologik so'rov:** Talabalarning destruktiv g'oyalarga munosabatini aniqlash uchun anonim so'rovlar o'tkaziladi. Masalan, "Jamoada bosimi ostida qanday qaror qabul qilasiz?" kabi savollar talabalar fikrini chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

3. **Treninglar:** Media savodxonligini oshirish bo'yicha maxsus treninglar o'tkazilib, talabalar destruktiv va ijobiy xabarlarini ajratib ko'rsatishga o'rgatiladi. Trening natijalari kuzatilib, talabalar bilim va ko'nikmalaridagi o'zgarishlar qayd etiladi.

4. **Observatsiya:** Madaniy qadriyatlarni rivojlantirish uchun o'tkazilgan tadbirlar jarayonida talabalar o'zlarini qanday tutishi, fikrlari va xatti-harakatlari kuzatiladi.

Ushbu metodikalar yordamida destruktiv g'oyalarni bartaraf etishda samarali yondashuvlar aniqlanadi va talabalarning ongini ijobiy shakllantirishga ko'mak beriladi.

XULOSA Destruktiv g'oyalardan himoya qilish talabalarning kelajagini himoya qilish bilan tengdir. Ushbu jarayon ta'lim muassasalari va jamiyatning umumiy mas'uliyatiga aylanishi lozim. Pedagogik yondashuvlar orqali talabalarga bilim va ko'nikmalar berish, psixologik treninglar yordamida esa ularning ruhiy salohiyatini oshirish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarda tanqidiy fikrlash, ijtimoiy faoliyatga qiziqish va psixologik barqarorlikni shakllantirish destruktiv ta'sirlarga qarshi eng samarali himoya hisoblanadi. Shu bois, ta'lim jarayonini ijtimoiy va psixologik ko'rsatkichlarga mos ravishda shakllantirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Абдуллаев Х. "Педагогик хавфсизлик асослари". Тошкент: Ўқитувчи, 2020.
2. Каримов З. "Талаба психологияси ва тарбия". Самарқанд: СамДУ нашриёти, 2021.
3. Ҳайдаров Ш. "Зарарли ғояларга қарши иммунитет шакллантириш". Тошкент: Ёшлар нашри, 2019.
4. Xalqaro Psixologiya Jurnal. "Ijtimoiy tarmoqlardagi zararli kontentning psixologik ta'siri". Тошкент, 2023.